

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Indøvelse i Christendom

Citation: Kierkegaard, Søren: "Indøvelse i Christendom", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 12*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2007 , s. I.
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ic-txt-shoot-idf3421995-c2e4-4bb3-87cd-12283b62277d.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 12

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

C

Den væsentlige Forargelses Mulighed i Retning af Ringheden, at Den, der udgiver sig for at være Gud, viser sig at være det ringe, fattige, lidende, tilsidst afmægtige Menneske.

Man forarges altsaa ikke over, at han er Gud, men over, at Gud er dette Menneske (»see hvilket Menneske!«), hvad enten man nu virkelig var ifærd med at troe, at han var Gud, eller man blot overveiende betænker denne uendelige Selvmodsigelse: at Gud skulde være et saadant Menneske. I det Foregaaende sagde Den der var ifærd med at forarges, Den der var standset ved Forargelsens Mulighed: et enkelt Menneske som vi vil være Gud. Her siger Den, der er standset ved Forargelsens Mulighed: antaget et Øieblik, at Du er Gud, hvilken Daarskab og Afsindighed, at Du da er dette ringe, fattige, afmægtige Menneske!

1) *Matth.*XIII, 55. *Mc.* VI, 3. – »Er denne ikke den Tømmermands Søn? Hedder ikke hans Moder Maria? og hans Brødre Jakob og Joses og Simon og Judas? Og ere ikke alle hans Søstre hos os? Hveden haver denne da alt dette? Og de *forargedes* paa ham.«

Forargelsens Retning er forøvrigt her tvetydig. For saavidt man urgerer: »hveden har han alt dette«, saa opløses Forargelsen i den foregaaende Form, de forarges over, at han, dette ringe Menneske skulde være det Overordentlige, være Gud. Men den kan ogsaa være omvendt: de forarges over, at Gud skulde være Søn af en Tømmermand, og Disse hans Familie. Forargelsens Retning er her tvetydig, og saaledes ogsaa i saadanne Ytringer som *Joh.* VII, 27 og 48.

Dog naar man kun har en phantastisk Forestilling om Christus, naar hverken han er det enkelte Menneske, som staaer lige over for En, ei heller hans Fader, Tømmermanden, et virkeligt enkelt Menneske, som man godt kjender, og ligeledes de øvrige Slægtninge: saa er det nok muligt ikke at forarges. Men, hvis man ikke er saaledes samtidig med Christus, saa er det ogsaa umuligt at blive Christen.

2) *Matth.*XXVI, 31. 33. *Mc.* XIV, 27. 29. – Her er Forargelsens Mulighed ganske utvetydigt i Retning af Ringheden. Talen er jo om Disciplene, som altsaa havde troet, at han var Den, han sagde sig at være, Talen er om, at *de* ville forarges paa ham. Men deres Forargelse er jo dog vel umulig i Retning af Højheden, at han, deres Lærer og Mester ikke skulde være det, han sagde sig, nei, det troe de jo. Den er i Retning af Ringheden, at Han, den høit Ophøiede, Faderens Eenbaarne, at han skulde lide saaledes, afmægtig gives i sine Fjenders Vold. – Naar man taler om Peders Fornægtelse, pleier man gjerne i Fremstillingen at forskyldte en af disse Climaxer, der have det Dialektiske lige stik imod sig, saa det er en Anticlimax, uden at Taleren mærker det, fordi han ingen Anelse har om det Dialektiskes Hemmeligheder, men declamerende lægger Alt, selv Paradoxet, ud i et ligefremt Superlativ, saa det at være Gud bliver et ligefremt Superlativ til det at være Menneske. Taleren siger, at det havde allerede været strafværdigt af Peder at fornægte Christus, hvis Christus blot havde været et Menneske – og nu, da Christus var den, han var! Man glemmer reent, at havde Christus kun været et Menneske, og af Peder kun anset for et Menneske, havde Peder netop ikke fornægtet ham. Det der nemlig bringer Peder ganske ud af sig selv, det der virker som et apoplektisk Slag paa ham, er just, at han har troet, at Christus var Faderens Eenbaarne. At et Menneske falder i sine Fjenders Vold, og saa Intet gjør, det er menneskeligt. Men at Den hvis almægtige Haand havde gjort Tegn og Under, at han nu staaer som afmægtig og lammet, just Det er det, der bringer Peder til at fornægte.

Altsaa til hine to Steder. »I denne Nat skulle I alle *forarges* paa mig. Men Peder svarede og sagde til ham: dersom de og alle skulle forarges paa Dig, saa vil jeg dog aldrig forarges paa Dig.« Det er den sidste Gang Christus er samlet med sine Disciple før hans Lidelse, og det er om den han taler, han forudsiger den. O, men hvilken uendelig Smerte, en Smerte, som intet Menneske kan begribe, og som ogsaa kun indirecte er indeholdt i den hellige Fortælling. Thi Christus taler ordknap om, hvad han nu skal lide, ikke videre udførligt om, hvorledes han skal mishandles – og dog forudsiger han sin Lidelse, ak sin Lidelse, ak sin tungeste Lidelse, thi den er just denne, at de Alle skulle forarges paa ham, selv Peder. Han forudsiger sin Lidelse, det seer ud som det blot var et Træk med i Beskrivelsen af dens Forfærdelse, at den vil være saa forfærdelig, at selv alle Apostlene ville forarges paa ham: ak, og just dette er Lidelsens Tungeste. O, det Menneske, der kun har Sind og Sands for det Udvortes, mærker vel slet ikke, hvordan Christus forudsiger sin Lidelse, at dette just var den tungeste Lidelse i den Nat, der han blev forraadt, i den Nat, da han blev haanet, bespottet, bespyttet, hudflettet: dette, at alle forargedes paa ham. Naar man seer ham naglet til Korset som en Forbryder, da siger man vel, at aldrig har noget Menneske, menneskelig talt, udrettet saa lidet, og aldrig er, menneskelig talt, nogen Sag saaledes tabt, som han, og hans Sag i det Øieblik. Man glemmer Rædselen, over Rædselen glemmer man »Rædselen«; thi at hans Fjender og det Onde fik Magt over ham: nu vel, derfor kan man dog ikke, menneskelig talt, sige, at det var som forgjæves, at han var kommet til Verden. Men i det Øieblik, da Alle forargedes paa ham, selv Peder: menneskelig talt, hvad var da ikke hele hans Liv som forgjæves! Han vilde frelse Alle, ganske bogstaveligen Alle – og Alle forargedes paa ham, ganske bogstaveligen Alle! Og han har det i sin Magt, ved at forandre sig Noget, ved, i Forholdet til hans elskede

Disciple, at holde Lidelsen borte, at fjerne Forargelsens Mulighed – men saa er han ikke Troens Gjenstand, saa er han selv bedragen af menneskelig Medlidenhed, og bedrager dem. O, for menneskelig Forstand uudgrundelige Dyb af Lidelse: at maatte være Forargelsens Tegn for at være Troens Gjenstand!

Men skulde der ellers behøves noget Beviis for, at Forargelsens Mulighed hører med til Troen: saa viste det sig jo her, de forargedes Alle paa ham. Disciplene, som havde troet paa hans Guddommelighed, og i den Retning gaaet Forargelsens Mulighed forbi ved at blive troende, de standse paa Ringheden, paa den Forargelsens Mulighed, der ligger i, at Gud-Mennesket ganske lider i Retning af at være blot Menneske. Det er, som sagt blev i første Afsnit: Forargelsens Mulighed, der er Troens Værge eller Forsvarsvaaben, er saaledes dobbelttydig, at al menneskelig Forstand enten paa den ene eller paa den anden Maade maa komme til at staa stille, maa støde an – for saa enten at forarges eller at troe.

Tillæg 1

Foruden de anførte Steder, hvor Forargelsens Mulighed i Retning af Gud-Menneskets Ringhed omtales, er der naturligviis en Mangfoldighed af Steder, hvor der hentydes dertil, hvor Forargelsen antydes, uden at just Ordet nævnes. Saaledes for blot at nævne dette, hele Lidelseshistorien.

Tillæg 2

Den Forargelsens Mulighed, om hvilken vi her have talet, er altsaa forholdende sig til Gud-Mennesket i Retning af Ringheden.

Hertil svarer saa en Forargelsens Mulighed, som Christus ogsaa omtaler, en Forargelsens Mulighed, der ligeledes er i Retning af Ringheden, naar det viser sig, at Discipelen ikke er over Mesteren, men ligesom han. Han er Gud-Mennesket, og man forarges over, at han skal fornedres saaledes. Men nu det at være Christen, det i Sandhed at høre Christus til – naar Han er Det i Sandhed, han siger sig at være: saa maa jo det at være Christen være det, menneskelig talt, meest Ophøiede for et Menneske. Og at saa det i Sandhed at være en Christen skal betyde, i Verden, i Menneskenes Øine at være den Fornedrede, at det skal betyde, at lide alt mulig Ondt, al Spot og Forhaanelse, tilsidst at straffes som en Forbryder! Her er atter Forargelsens Mulighed. O, og ogsaa om denne Forargelse gjælder det, den lader sig undgaae, naar Du, enten hykkelsk eller i klynkende menneskelig Medlidenhed med Dig selv og med Andre, kun vil være Christen saadan til en vis Grad, saadan paa hedensk ne quid nimis; thi saa bliver Du æret og anset, Du undgaaer Forargelsens Mulighed, Du udretter saare meget i Verden, Du vinder en stor Mængde til ogsaa saadan at ville være Christne til en vis Grad. Vil Du ikke det, saa maa Du igjennem Forargelsens Mulighed; thi det i Sandhed at være Christen er vel ikke det at være Christus (o, Gudsbespottelse!) men er det at være hans Efterfølger, dog ikke en saadan sminket-pyntelig Efterfølger, der profiterer Firmaet og lader Christus have lidt for mange, mange Aarhundreder siden; nei, det at være Efterfølger er, at Dit Liv har saa megen Lighed med hans som det er muligt, et Menneskes Liv kan have.

Christendommen er ingen Lære, al Tale om Forargelse i Forhold til den som Lære er Misforstaaelse, er at enervere Stødet i Forargelsens Anstød, som naar man taler om Forargelse i Forhold til *Læren* om Gud-Mennesket, *Læren* om Forsoningen. Nei, Forargelse er enten i Forhold til Christus eller til det selv at være Christen.

Men som man da i Christenheden har forvirret Alt, saa ogsaa Dette, og derved ganske rigtigt opnaaet, at Christenheden er blevet Hedenskab. Der er i Christenheden en evindelig Prædiken om, hvad der saa skeete efter Christi Død, hvorledes han seirede, og hans Lære seierrigt erobrede hele Verden, kort man hører lutter Prædikener, der mere passende kunde ende med Hurra, end med Amen. Nei, Christi Liv her paa Jorden det er Paradigmet; det er i Lighed dermed jeg og enhver Christen skal stræbe at danne mit Liv, og dette er Prædikens væsentlige Gjenstand, dertil skal den tjene, til at holde mig i Aande, naar jeg vil blive sløv, og til at styrke, naar man bliver forsagt. Saaledes er han jo Paradigmet i Samtidighedens Situation; i den var der ingen Snakken om hvad der saa skeete bag efter. Men Christenheden har afskaffet Christus, derimod vil den – arve ham, hans store Navn, profitere de uhyre Følger af hans Liv, ja det er ikke langt fra, at den vil tilegne sig dem som dens egne Meriter, og bilde os ind, at Christenheden er Christus. Istedetfor at enhver Generation har at begynde forfra med Christus, og saa at fremstille hans Liv som Paradigma, saa har Christenheden taget sig den Frihed at lægge det hele Forhold reent historisk ud, begynde med at lade ham være død – og saa triumferer der! Christenheden tiltager siden den Tid Aar for Aar i Mængde – hvad Under vel, der pleier jo de Fleste hellere end gjerne at ville være med, hvor det gjælder om hverken mere eller mindre end at triumfere og om at ride Herredage ind. Og derfor er i Christenheden det at være Christen noget fra det i Samtidighedens Situation at være Christen saa forskjelligt som Hedenskab og Christendom.

I Samtidighedens Situation, hvor man hvert Øieblik kunde forvise sig om, hvorvidt nu Discipelen lignede Mesteren: der var intet verdenshistorisk Snyderi muligt, der var Discipelen dannet efter Paradigmet – ikke som i den bestaaende Christenhed, hvor man (antaget hvad jo dog vel Sandhed er, at Christus er Paradigmet), naar man betragter de enkelte Christne, maa blive lige saa forbauset ved Tanken om, at de ere dannede efter Paradigmet, lige saa forbauset, som hvis En paastod, at domus declineres efter Paradigmet mensa.

Naar man agter paa, hvorledes der leves i Christenheden, skulde man virkelig troe, at i Hedenskabet maatte da Menneskene have levet aldeles uden jordiske Lidelser og Gjenvordigheder og hvad dertil hører – i den Grad er man i Christenheden gaaet Glip af Pointet betræffende hvad der er specifik christelig Lidelse, den Lidelse som Christus og Christendommen selv har bragt ind i Verden; i den Grad har Christenheden behaget og behager den sig i at prædike denne hele Remse af jordiske Gjenvordigheder ind i de specifikke christelige Lidelsers Kategori. Man har afskaffet den egentlige christelige Lidelse »for Ordets Skyld, for Retfærdigheds Skyld o. s. v.«, og derimod maier man de sædvanlige menneskelige Lidelser ud til at være disse, og faaer dem saa – o, Mesterstykke af Bagvendthed! – til at gaae efter Paradigmet. Allerede i Forhold til de mindre religieuse Paradigmer er det Skik og Brug at tage dem forfængeligt. En Mands Kone dør. Saa prædiker Præsten om Abraham, der offerer Isaak, og Enkemanden bliver ved hans Velærværdigheds Kunst portraiteret som en Slags Abraham, et Pendant til Abraham. Der er naturligviis ikke Spor af Mening i den Tale, eller, Præstens Opfattelse er hverken Enkemanden eller Abraham; men Manden synes godt om det, han giver med Fornøjelse 10 Rbd. derfor, og Menigheden har ikke noget derimod, thi hver især venter paa, at Touren kommer til ham – skulde man ikke ogsaa gjerne give 10 Rbd. for saa nemt at komme til at ligne Abraham! Et saadant Tilfælde som dette: en Mands Kone dør kan ikke gaae efter Paradigmet Abraham. Det er jo dog vel ikke Manden, der har offret Konen, eller, som Præsten upaaseet med Bestemthed vilde sige, »har villet slaae sin Kone ihjel«, hun er jo ved Døden afgaaet. Men Pointet i Abraham, dette Forfærdelige der er hans Lidelses uendelig potentserede Anstrengelse, er Ansvar, at Abraham er den Handlende, som vil gaae hen og offere Isaak. – Og saaledes nu ogsaa i Forhold til »Paradigmet«, Christus og de derivede christelige Paradigmer. Man har ganske faaet det bragt i Glemme, hvad der forstaaes ved den egentlige christelige Lidelse, og de derivede christelige Paradigmer. Man har ganske faaet det bragt i Glemme, hvad der forstaaes ved den egentlige christelige Lidelse; man tager de almindelige menneskelige Lidelser og dem – ja, hvorledes det gaaer til, er over min Forstand – men dem faaer man til at gaae efter de christelige Paradigmer. Dersom man i Modsætning til den rene Christendom vilde kalde dette den anvendte Christendom, saa kan man med Sandhed sige, den er meget slet anvendt.

Det Afgjørende i den christelige Lidelse er: Frivilligheden og *Forargelsens Mulighed for den Lidende*. Der læses om Apostlene, at de forlode Alt for at følge Christum efter. Det var altsaa frivilligt. Nu er der i Christenheden en Mand, der er saa uheldig at tabe Alt hvad han eier og har; han har ikke opgivet det Mindste, han har tabt Alt. Saa studerer da Præsten brav paa en Trøstetale; men hvad enten det ligger i den megen »Studerer« eller hvori det nu ligger, det løber surr for hans Velærværdighed, det at tabe Alt og det at opgive Alt bliver Synonymer, han faaer det at tabe Alt til at gaae efter Paradigmet at opgive Alt, skjøndt Forskjellen er uendelig. Naar jeg nemlig frivillig opgiver Alt, vælger Fare og Besværligheder, saa er det umuligt at undgaae *Anfægtelse* (hvilken igjen særligt er det Christeliges Kategori, men naturligviis afskaffet i Christenheden), der kommer med Ansvar (som igjen svarer til det Frivillige), naar det hedder: ja, hvorfor vilde Du udsætte Dig derfor og begynde paa Sligt, Du kunde jo lade det være. Dette er specifik christelig Lidelse, den er en heel Tonart dybere end de almindelige menneskelige. Naar jeg nemlig taber Alt, har jeg intet Ansvar, og der er Intet Anfægtelsen kan faae fat paa. Men i Christenheden har man ganske afskaffet det Frivillige, og saaledes ogsaa paa den Maade afskaffet *Forargelsens Mulighed*, for saavidt nemlig det Frivillige ogsaa er en Form af *Forargelsens Mulighed*; man lever aldeles hedensk, finder det i sin Orden vittigt at ridiculisere det Frivillige som en latterlig Overdrivelse eller et quid nimis. De uundgaaelige menneskelige Lidelser maa man nu engang finde sig i, ligesom i Hedenskabet, men saa prædiker man dem op til at være de christelige Lidelser, prædiker dem sammen med Christus og Apostlene. Jeg forpligter mig til at gjøre det Experiment, at tage hedenske Skrifter, som jeg ikke væsentlig skal forandre Noget i, men blot paa enkelte Steder anbringe Christi Navn: saa skal jeg faae Folk til at troe, at det er en Prædiken eller Betragtning af en Præst, en Prædiken, maaskee endog en Prædiken udgiven efter Opfordring af Flere, altsaa af flere Christne, thi vi ere jo alle Christne, Præsten med.

Hvad Under saa, at man i Forhold til det at være Christen slet ikke mærker Noget til *Forargelsens Mulighed*. Men i Samtidighedens Situation med Christus, det er, den Gang det var, og naar det er Sandhed med at være Christen, da var det at være Christen forbundet med *Forargelsens Mulighed*, den Christne maatte sit eget Liv betræffende opdage *Forargelsens Mulighed*, og Spørgsmaalet var, om han nu vilde forarges eller troende vedblive at være Christen. I den almindelige menneskelige Lidelse er ingen Selvmodsigelse; der er ingen Selvmodsigelse i, at min Kone dør, hun er jo dødelig; ingen Selvmodsigelse i, at jeg taber min Eiendom, den er jo tabelig o. s. v. Først hvor Lidelsens Selvmodsigelse kommer, der kommer ogsaa *Forargelsens Mulighed*, hvilken som sagt er uadskillelig fra det at være Christen, som ogsaa Christus selv fremsætter det.

At dette er saaledes, at det egentlig er Selvmodsigelsen, der constituerer *Forargelsens Mulighed*, sees ogsaa af det afgjørende Sted om *Forargelse* i Almindelighed: Matth. XVIII. 8. 9. *Forargelsens Mulighed* ligger i

den Selvmodsigtelse, at Midlet synes uendelig værre end Sygdommen. »Men dersom din Haand eller din Fod forarger dig, da hug den af og kast den fra dig. Det er dig bedre at gaae halt eller en Krøbling ind til Livet, end at have to Hænder og to Fødder og kastes i den evige Ild. Og dersom dit Øie forarger dig, da riv det ud og kast det fra dig. Det er dig bedre at gaae eenøiet ind til Livet, end at have to Øine og kastes i Helvedes Ild.« Christus taler om Forargelse, men see, christelig forstaaet, kommer egentlig Forargelsens Mulighed (den egentlige Forargelsens Mulighed, den som forholder sig til det at blive Christen) først frem paa andet Sted: Midlet, som Christus anbefaler for at frelse sig fra Forargelsen. Det naturlige Menneske har ogsaa Noget han kalder Forargelse, Noget han kalder Kjerlighed o. s. v.; men ligesom Det, det naturlige Menneske kalder Kjerlighed, christeligt er Selvkjerlighed, saaledes er Det hvad det naturlige Menneske kalder Forargelse en blot foreløbig Bestemmelse, og først idet Christendommen anpriser Midlet derimod, bliver Forargelsens Mulighed til; thi i Forholdet til dette Middel ligger jo Afgjørelsen: at blive Christen eller at forarges. Det naturlige Menneske beflitter sig paa en vis borgerlig Retfærdighed, og idet han da saaledes stræber, er der saa Noget, der forarger ham, hans Øie eller hans Haand. Ubetinget er det ikke hans Agt at give efter for Forargelsen, han vilde dog nok frelse sin borgerlige Retfærdighed, naar det paa en lempelig Maade lod sig gjøre, og Offeret, der kræves, dog kun er til en vis Grad. Men nu kommer Christendommen og siger: vil Du undgaae Forargelsen, saa hug Haanden af, riv Øiet ud – lad Dig gilde for Himmeriges Skyld (Matth. XIX. 12): Dette er det egentlige, der er det naturlige Menneske til Forargelse. Et saadant Middel, det er jo Afsindighed, det er jo uendelig meget værre end Sygdommen – og hvorfor skulde jeg gjøre det? Dertil svarer Christendommen: for at undgaae Forargelsen, eller den siger det Samme paa en anden Maade: for at indgaae til Livet.

Dette vil sige, Christendommen lægger det uendelige Eftertryk paa at indgaae til Livet, paa den evige Salighed som det absolute Gode, og derfor igjen uendeligt Eftertrykket paa at undgaae Forargelsen. Det der derfor egentlig er til Forargelse, er den uendelige Lidenskab, med hvilken den evige Salighed opfattes, hvilken svarer til den uendelige Frygt for Forargelse. Dette er just det naturlige Menneske til Forargelse; en saadan Forestilling har det naturlige Menneske ikke og vil det naturlige Menneske ikke have om den evige Salighed, og derfor da heller ikke om Forargelsens Fare.

I den bestaaende Christenhed er naturligviis denne som al anden Forargelsens Mulighed i Grunden afskaffet – i den bestaaende Christenhed bliver man paa den lysteligste Maade af Verden Christen uden at mærke det allermindste til Forargelsens Mulighed. Det naturlige Menneske har i den bestaaende Christenhed faaet sin Krig frem. Der er ingen uendelig Modsætning mellem det Christelige og det Verdslige. Det Christelige forholder sig i det Høieste som en Potentsation (og nærmest under Bestemmelsen: Dannelse) til det Verdslige, men ligefrem, det er en ganske regelmæssig Comparison, hvis Positiv er: den borgerlige Retfærdighed. Slige voldsomme Forholdsregler som de, Christendommen anpriser for at undgaae Forargelse, behøves ikke i den bestaaende Christenhed. Man gaaer ud fra det Verdslige; iagttagende den borgerlige Retfærdighed (god – bedre – bedst) indretter man sig saa beqvemt som muligt i Alt hvad man kan skrabe sammen af Verdslighedens Goder – det Christelige røres ind med deri som en Tilsætning, en Ingrediens, der stundom næsten tjener til at raffinere Nydelsen. Der er ingen uendelig Modsætning mellem det Christelige og det Verdslige, Forargelsens Fare har da ikke saa skrækkeligt at betyde – omtrent lige saa meget som Saligheden. Det Christelige forholder sig ligefrem til det Verdslige, er en Bevægelse paa Stedet, det er en fingeret Bevægelse.

Hvad Under saa, at man ikke mærker Noget til Forargelsens Mulighed i Forhold til det at være og blive Christen; og hvad Under saa, at den bestaaende Christenhed er som lutter Meningsløshed. Thi at en Mand, fuldt og fast, derfor i Frygt og Bæven forviset om, at kun i Troen paa Christus er Salighed, uden for den evig Fortabelse, og at Forargelsen er Faren – at han kunde faae i Sinde at vove Alt, deri er der Mening. Men i den bestaaende Christenhed leve vi saadan Alle i en dvask og Intet mindre end lidenskabelig Forvisning om, at vi nok Allesammen saadan blive salige. Hvor skulde saa Forargelsens Mulighed komme fra for det naturlige Menneske i Henseende til det at blive Christen – thi den alvorlige Christen maatte vel i en anden Forstand finde det Hele med den bestaaende Christenhed i høi Grad forargeligt. Men naar Forargelsens Mulighed atter just ligger i, at den evige Salighed anslaaes saa høit i Priis: saa er jo Forargelsens Mulighed borttaget, naar man ikke har videre at gjøre i den Henseende end at være født i Christenheden. Saasnart derfor En i den bestaaende Christenhed vilde udtrykke den uendelige Lidenskab i Forhold til Bekymring for en evig Salighed, det er vilde udtrykke, at han er Christen: saa vil den bestaaende Christenhed i en vis Forstand faae Øinene op, opdage Forargelsens Mulighed, som denne viste sig og viser sig i Samtidighedens Situation med Christus. Thi der bliver det Alvor, og derfor bliver det naturlige Menneske opmærksom paa den Selvmodsigtelse, at man, for at undgaae en Fare, om hvilken han maatte sige: naa, Ulykken var da ikke saa forskrækkelig, om man en Gang forargedes, skulde bruge et saa forfærdeligt Middel som, at afhugge Haanden, at udrive Øiet, at gilde sig selv.

Men nu til de tvende Steder, hvor den Forargelsens Mulighed omtales, som forholder sig til det at blive og være Christen i Retning af Ringheden, den Forargelsens Mulighed, der afledet svarer til Forargelsens Mulighed i Retning af Gud-Menneskets Ringhed og Fornedrelse.

1) *Matth.*XIII, 21. *Mc.* IV, 17. Det er Parabelen om Sædearterne. Der hedder det. »Men det som er saaet paa Steengrund, er den, som hører Ordet og annammer det strax med Glæde ... Men naar Trængsel eller

Forfølgelse kommer for Ordets Skyld, *forarges* han strax.«

Det Eftertrykket ligger paa er »for Ordets Skyld«. I Prædikeforedraget, der til Vederlag stundom trykker stærkt paa det at tjene Penge for Ordets Skyld, ligger naturligviis Eftertrykket ikke her. Man prædiker christeligt om, at et Menneske gennem mange Trængsler maa indgaae i Himmeriges Rige, at Trængsel maa til. Ypperligt, det er ganske rigtigt Christendom! Men naar man saa hører nærmere efter, opdager man med Forundring, at disse mange Trængsler det er saadan Sygdom, Pengeforlegenhed, Bekymring for næste Aar, hvad man skal spise, eller Bekymring for »hvad man spiste ifjor, men endnu ikke har betalt«, eller at man ikke bliver til det, man havde ønsket at blive i Verden, eller andre Fataliteter. Derom prædiker man christeligt, man græder menneskeligt, og afsindigt bringer man det i Forbindelse med Gethsemane. Dersom det var gennem disse mange Trængsler man indgik i Himmeriges Rige, saa maatte jo Hedningerne ogsaa indgaae i Himmeriges Rige, thi de gik gennem de samme. Nei, denne Prædikemaade er paa en høist farlig Maade Christendommens Afskaffelse, tildeels endog blasphemisk.

Der maa en lille nærmere Bestemmelse til disse Trængsler og Gjenvordigheder. Den er indeholdt i Christi Ord: for Ordets Skyld. Christus taler ikke om de forkjelede Mennesker, der ubetinget ikke leve halvt saa dygtigt som Hedningerne, disse forkjelede Mennesker, der ville være Christne, og saa, naar blot en almindelig menneskelig Lidelse hænder dem, ikke længere ville være Christne. Nei, disse taler han ikke om, det vil da sige, naar Talen er om at *forarges*; thi ellers siger han jo i samme Parabel, at Gjerrighed, Bekymring for Næring o. D. qvæler den gode Sæd. Men »Forargelse« er en ganske bestemt Tanke, saa man ganske nøiagtigt kan vise, om Forargelsens Mulighed er tilstede eller ikke. Og derom taler Christus; han taler om Dem, som *forarges*, naar Trængsel og Forfølgelse kommer for Ordets Skyld. Thi, lærer han, det at der kommer Trængsel og Forfølgelse for Ordets Skyld, det er den Selvmodsigelse, hvori Forargelsens Mulighed er.

Christendommen forkynder sig jo at være Trøst, og Lægedom og Helbredelse – nu ja, saa henvender man sig altsaa til den, som man henvender sig til Den, hos hvem man søger Tilflugt, takker den, som man takker en Hjælper; thi ved Hjælp af den eller ved dens Hjælp mener man at skulle bære den Lidelse, under hvilken man sukker. Og saa, saa skeer lige det Modsatte. Man flyer til Ordet for at søge Hjælp – og saa kommer man til at lide for Ordets Skyld. Og det er ikke med Lidelsen, som naar man indtager et Lægemed eller underkaster sig en Cuur, at Helbredelsen kan være forbunden med nogen Smerte, hvilken man jo underkaster sig, og hvori ingen Selvmodsigelse er. Nei, Trængselen og Forfølgelsen kommer over En, fordi man har henvendt sig til Christendommen om Hjælp. See, naar det saaledes trækker sammen, saa formørkes den menneskelige Forstand, saa den hverken veed ud eller ind, eller hvilket der er hvilket. Hvad er saa Christendommen, hvad skal den saa til; man søger Hjælp hos den, man er villig til ubeskriveligt at takke den, og saa skeer lige det Modsatte, man kommer til at lide for dens Skyld – saa synes der virkelig ikke at være Noget at takke for. Nu er Forstanden standset paa Forargelsens Mulighed. Hjælpen seer ud som en Plage, Lindringen som en Byrde; Enhver, der staaer udenfor, maa sige: han er da gal, at han vil udsætte sig for alt Det – og den Lidende troede, at han skulde hjælpes. Lad mig endnu engang gjøre dette tydeligt, dette »for Ordets Skyld«. Naar jeg som Syg henvender mig til en Læge, saa kan han maaskee finde det fornødent at foreskrive en meget piinlig Cuur – deri er ingen Selvmodsigelse, at jeg underkaster mig den. Nei, men derimod dersom jeg pludselig seer mig i Trængsel, en Gjenstand for Forfølgelse, fordi, fordi jeg har henvendt mig til *den* Læge: ja, saa er det en Selvmodsigelse. Lægen har maaskee bekjendtgjort, at han kan hjælpe mig for den Sygdom, jeg lider af, muligt han ogsaa kan det – men der er et aber, som jeg slet ikke havde tænkt paa. Det at jeg indlader mig med den Læge, slutter mig til ham, det er det, som gjør mig til en Gjenstand for Forfølgelse; her er Forargelsens Mulighed.

Og saaledes med Christendommen. Nu gjælder det, vil Du *forarges*, eller vil Du troe. Vil Du troe, saa trænger Du gennem Forargelsens Mulighed, tager Christendommen an paa ethvert Vilkaar. Saa gaaer det; saa blæse være med Forstanden; saa siger Du: enten den nu er Hjælp eller Plage, jeg vil kun Eet, jeg vil tilhøre Christus, jeg vil være Christen.

Forargelsens Mulighed er forøvrigt, som let sees, i Retning af Ringheden, at dette uendelig Ophøiede, at være Christen, skal være det Foragtede, Bespottede, Bespyttede, og en Forbrydelse. Men er Forholdet rigtigt, er den saaledes Mishandlede i Sandhed en Christen, saa ligner han ogsaa Forbilledet saa meget, som det er et Menneske muligt at ligne det. Men Modsigelsen er der, som er Forargelsens Mulighed: at straffes fordi man gjør det Gode.

2) *Joh.XVI. 1*, og til Oplysning *Matth.XVI, 23*. – Christus har talet om, hvad der ventede Apostlene, naar de skulde vidne i Verden om ham. »Dette haver jeg talet til Eder, at I skulle ikke *forarges*. De skulle udelukke Eder af Synagogerne; ja den Tid skal komme, at hver den, som ihjelslaaer Eder, skal mene, han viser Gud en Dyrkelse«.

Forargelsens Mulighed er, hvad let sees, i Retning af Ringheden. Ligesom det at være Gud-Mennesket, at det skulde betyde at lide en Forbryders Straf, er til Forargelse, saaledes ogsaa det at være en Udsending fra Faderens Eenbaarne, at det skal betyde at blive forfulgt, udstødt af Samfundet, tilsidst ihjelslagen – og saaledes, at Enhver, som gjør det, skal mene at gjøre Gud en Dyrkelse.

Modsigelsen, i hvilken Forargelsens Mulighed ligger, er let at see: at det at mishandle Guds Udsendinge, at det end ikke skal kaldes en Uret, men ansees for en Gudsdyrkelse, saa Forholdet vendes aldeles om: Apostelen bliver mishandlet – og De, der gjøre det, blive høit ærede og anseete, og netop som gudfrygtige og fromme Mænd. Dette Forhold kan ingen menneskelig Forstand udholde, den standser paa Forargelsens Mulighed, og det gjælder nu enten at troe eller at forarges. Saaledes i Forholdet til Apostlene eller de første Christne. Man skulde forøvrigt synes, at det var saa vanvittigt som muligt, men det er ganske vist, at i Christenheden er dog Forholdet blevet et endnu vanvittigere, da begge Parter ere Christne. At Hedningen meente at gjøre sin Gud en Tjeneste ved at slaee en Apostel ihjel, er ikke afsindigt, som derimod det, at den »sande Christen« i »Christenheden« bliver forfulgt – og at saa »de Christne« mene at dyrke Gud og »Christus« dermed.

Altsaa Christus siger dem det forud, at de ikke skulde forarges, at de derimod maatte bevares i Troen; thi i Troen ere de frelste ud af Forargelsens Mulighed. Naar et Menneske lever saaledes, at han ingen høiere Maalestok for Livet kjender end Forstandens, saa er hele hans Liv Relativitet, kun arbejdende for relative Formaal; han foretager sig Intet uden at Forstanden nogenlunde ved Hjælp af Sandsynlighed kan tydeliggjøre ham Fordeel og Tab, kan svare ham paa det Spørgsmaal, hvorfor og hvortil. Anderledes med det Absolute. Ved første Øiekast forvisser Forstanden sig om, at dette er Afsindighed. At udvise et heelt Liv til Lidelse, til Opoffrelse, er Forstandens Afsindighed. Skal jeg underkaste mig en Lidelse, skal jeg offere Noget eller paa nogen Maade opoffre mig selv, siger Forstanden, saa skal jeg ogsaa kunne vide, hvad Gavn og Fordeel jeg kan have deraf, ellers er jeg da gal om jeg gjør det. Men at sige til et Menneske: gaa nu ud i Verden, det vil saa gaae Dig saaledes, Du vil blive forfulgt Aar efter Aar, og det ender med, at Du tilsidst paa en rædsom Maade kommer af Dage – saa siger Forstanden: hvad skal det til? Ja det skal til Intet, det er Udtrykket for, at der er noget Absolut til. Men dette er netop Forstanden til Forargelse.

Og her seer man ogsaa, hvorledes det hænger sammen med en Indvending mod Christendommen, som ofte er gjort, og som i en vis Forstand er ganske rigtig, i ethvert Tilfælde har mere Mening i sig end det pjankede Forsvar for Christendommen, man i denne Henseende almindeligviis fører. Indvendingen er, at Christendommen er menneskefjendsk, som de Christne jo i Christendommens første Tid bleve kaldte odium totius generis humani. Hermed hænger det saaledes sammen. I Forhold til Det, som det naturlige Menneske, der elsker sig selv selvisk eller elsker sig selv fruentimmeragtigt, anseer for Kjerlighed, Venskab og Deslige, er Christendommen som et Had til det at være Menneske, den største Forbandelse og Plage over det at være Menneske. Ja, selv det dybere Menneske kan have mange svagere Øieblikke, hvor det er ham, som var Christendommen Menneskefjendskab; thi i de svagere Øieblikke vil han kjæle for sig selv, klynke, have det godt i Verden, leve hen i stillere Nydelse. Det er det Qvindagtige i Mennesket; og derfor er det ogsaa ganske vist og sandt, at Christendommen har en Mistanke til Ægteskabet, og ønsker, blandt de mange gifte Tjenere den har, dog nok ogsaa at have en ugift Person, et eenligt Menneske, fordi Christendommen meget godt veed, at med Qvinden og Elskov o. s. v. kommer alt dette Svagere og Kjelne op i et Menneske, og at, for saavidt Manden ikke selv hitter derpaa, Hustruen ordentligviis repræsenterer det med en Ugenerethed, som er yderst farlig for Manden, især for Den der skal i strengere Forstand tjene Christendommen. Saa begynder det med dette: »hvad vil Du udsætte Dig for alle de Ubehageligheder og Anstrengelser, og al den Utaknemlighed og Modstand. Nei, lad os to nyde Livet i Hyggelighed og Behagelighed. Ægteskabet er jo, som Præsten siger, en Gud velbehagelig Stand, ja den eneste Stand, om hvilken dette udtrykkeligen siges, det siges end ikke om den geistlige Stand. Man skal gifte sig; Mere eller Andet fordrer Gud ikke af noget Menneske, det er tvertimod det Høieste; og Du har gjort nok, Du har Guds Velbehag, Du har giftet Dig – endogsaa anden Gang. Opgiv derfor hine Tanker, de ere dog ikke Andet end Forfængelighed og Galskab; den Lære, der saaledes vil rive et Menneske ud i Verden, den er menneskefjendsk, og da allermindest Christendom, denne, som Præsten sagde det i Søndags, denne milde Lære, der saa venlig afhjælper alle Tryk. Hvor kan Du noget Øieblik falde paa, at det skulde være Christendom, det som nogle skumle, gustne og menneskefjendske Eneboere, der ingen Sands have for det Qvindelige, hitte paa.«

Dette gjælder allerede i Forhold til de mindre og ubetydelige Opoffrelser. Og naar det nu er et heelt Liv om at gjøre, at indvie dette til at offres, uden nogensomhelst Udsigt til Lindring at gaae en saadan Fremtid imøde, frivilligt at paatage sig, at arbeide af yderste Anstrengelse – for at opnaae, det er, forvisset om derved at opnaae, at blive Aar efter Aar udleet, forfulgt og tilsidst ihjelslagen: o, selv i det stærkeste Menneske, der er Øieblikke, hvor det maa synes ham menneskefjendsk at fordre noget Saadant af et Menneske!

Saaledes gik det selv Peder i Forholdet til Christus, Matth. XVI, 21o. flg. »Da Christus begyndte at give sine Disciple tilkjende, at ham burde at gaae til Jerusalem og lide meget af de Ældste og Ypperstepræster og Skriftkloge, og ihjelslaaes, da tog Peder ham tilside, begyndte at straffe ham og sagde: Herre, spar Dig selv, dette skee Dig ingenlunde«. – Man seer deraf, hvilken overordentlig Sikkerhed et Menneske maatte have, for at turde udsætte sig for den Fare at have en Ven. Thi en Ven hjælper En saavist ikke til at vove og offere, men vel til at prutte og slaee af – og deraf lader det sig forklare, at der tales saa meget til Venskabs Ære og Priis. Dersom derfor et Menneske, der dog efter en ordentligere Maalestok vil det Gode, ikke tør tiltroe sig næsten overmenneskelig Overlegenhed, saa lad ham, i Frygt og Bæven holdende sig til Gud, da for Alt bruge den Forsigtighed ikke at have en Ven. Thi havde Christus ikke været Christus, saa havde Peder formodentligen seiret.

Altsaa Peder begyndte at straffe ham. Fordi nemlig Peder elskede Christus, fordi han ganske havde hengivet sig til ham, derfor vil han nu *venskabeligt*, at de To skulle have det godt med hinanden. Han »straffer« ham; thi den sande Ven siger oprigtigt sin Mening, er ikke bange for at tale strengt og straffende, naar Vennen er paa gale Veie, det er, ifærd med at ville vove Noget, at ville offre sig for en Sag – deraf lader det sig forklare, at der tales saa meget til Venskabs Ære og Priis; thi for saavidt man maaskee selv næsten er svag nok til dog helst at ville være fri, saa er jo Venskab en herlig Opfindelse, og uskatteerligt, at det er Pligt at have en Ven. Han siger: »spar Dig selv«; thi Peder er medlidende og en sand Ven – og derfor heller ikke saa ganske uden Selvkjerlighed, thi det var dog nok ogsaa for sin egen Skyld, at Peder tog saa strengt paa. Han siger: »dette skee Dig ingenlunde«; thi at Christus frivilligt skulde ville udsætte sig derfor, det falder end ikke Peder ind, og hvis saa, havde han vel tilladt sig at tale endnu stærkere.

Men Christus svarer: viig fra mig, Satan! Du er mig en *Forargelse*; thi Du sandser ikke hvad Guds er, men hvad Menneskens er. Her seer man paa en ganske mærkelig Maade, hvor Forargelsens Mulighed ligger, samt hvorledes Christenheden, der blot sandser hvad Menneskens er, ved at omdanne Christendommen i Lighed hermed har afskaffet Forargelsens Mulighed. Det hvorfor Peder er Christus til Forargelse, det Modsatte deraf er just Det, hvorfor Christus er Peder til Forargelse. Peder er den elskeligste Udgave af den menneskelige Medlidenhed – men den menneskelige Medlidenhed, og derfor Christus til Forargelse. Christus er det Guddommelige, det Absolute, derfor Peder til Forargelse.

Det Relative er nemlig, indenfor Timeligheden at udvise en Tid til Løn for Arbeidet; det Absolute er, ene at vælge Evigheden. Men dette med Evigheden staaer ikke ganske fast for det sandselige, det naturlige Menneske, selv det dygtigste, derfor er det Absolute ham til Forargelse. Den Troende betragter hele Livet, som det naturlige Menneske betragter visse Aar af Livet. Det naturlige Menneske finder sig i at lide visse Aar – for saa at høste Lønne. Den Troende disponerer over hele Livet i Tiden.

Men paa det Absolute staaer Forstanden stille. Modsigelsen er, at forlange af et Menneske, at han skal gjøre den størst mulige Opoffelse, indvie hele sit Liv til at offres – og hvorfor? Ja, der er intet Hvorfor; saa er det jo Galskab, siger Forstanden. Der er intet Hvorfor, fordi der er et uendeligt Hvorfor. Men overalt hvor Forstanden saaledes staaer stille, der er Forargelsens Mulighed. Skal der seierrigt trænges igjennem, saa maa Troen til; thi Troen er et nyt Liv. Uden Troen bliver man i Forargelsen – og saa bliver man maaskee noget meget Stort i Verden, gjør overordentlig Lykke, æres og prises af Samtidige som Tidens største Mand o. s. v. – det er ikke umuligt. Thi lad os huske paa, at Forargelsens Dialektik kommer igjen. Dersom det var saa, at det at være forarget betydede, at det maatte gaae En ilde i Verden, saa er jo Begrebet hævet, saa er der jo ikke Noget at forarges over; Forargelsens Mulighed ligger jo just i, at det er den Troende, i hvem Verden seer en Forbryder.

Forargelsens Mulighed er forøvrigt, som let sees, i Retning af Ringheden: at det uendelig Ophøiede at leve for det Absolute, at det udtrykkes ved at blive et Udsbud i Verden, en foragtet, bespottet Gjenstand, som Medlidenheden ynker, medens den dog ogsaa anseer det for en Slags retfærdig Straf, at en Saadan henrettes som en Forbryder.